

Varga József

Az adóteher-csökkentés és a gazdaság kifehérítésének pályája Magyarországon 2010 után

ÖSSZEFOGLALÁS: A gazdaság fehéritése (whitening the economy) az adózási szakirodalom állandóan visszatérő témája, amely egy sor területen fontos hatásokat eredményezhet. Ezek közül az adóteher csökkenése és ezzel szerencsés kombinációban az adóbevételek növekedése, a versenyképesség és az adómorál szintjének emelkedésére gyakorolt hatás a legjelentősebb. Magyarországon az adóterhek csökkentésének és a gazdaság fehéritésének pozitív példája figyelhető meg. Véleményem szerint a visegrádi országok, különösen Lengyelország az elmúlt évtizedben megvalósult magas gazdasági növekedési rátája és az alacsonyabb állami beavatkozás mértékének konstellációja megfontolandó a hazai gazdaságpolitika szempontjából. Tanulmányomban az adószerkezettel, az adóterhelés mértékének csökkentésével, ehhez kapcsolódóan és ennek alárendelten a gazdaságfehéritéssel foglalkozom. A szakirodalom tömör áttekintése után a magyarországi adórendszer főbb sajátosságait mutatom be nemzetközi összehasonlításban. Ezt követően a hazai adórendszer átalakítását vizsgálom az adóterhelés pályájának elemzésével, ezen belül külön foglalkozom a 2016 utáni adóváltozások fontosabb elemeivel.

KULCSSZAVAK: adószerkezet, adócsökkentés, gazdaság fehéritése, rejtett gazdaság, munkát terhelő adók

JEL-KÓDOK: H20, H26

AZ ADÓTERHELÉS MÉRTÉKÉNEK CSÖKKENTÉSE ÉS A GAZDASÁGFEHÉRÍTÉS KÉRDÉSE A KÖZGAZDASÁGI SZAKIRODALOMBAN

Az adóterhelés csökkentésének módjai és a gazdaság fehéritése a hazai és a nemzetközi szakirodalomban is állandóan visszatérő téma. *Logue és Vettori* (2010) tanulmányukban az USA-ra vonatkozóan a fizetendő adó és a tényleges adófizetés közötti adórést 15 százalékosra becsülték. *Balog* (2014, 19. oldal), *Schneider* (2012) empirikus kutatása alapján arra a meg-

állapításra jut, hogy „*a rejtett gazdaság növekedését leginkább az adóterhek befolyásolják, de jelentős hatása van az állami intézmények minőségének és az adómorálnak is a vizsgált tanulmányokban.*”

A gazdaság fehéritése (*whitening the economy*) és ezzel együtt az adómérték csökkentése egy sor területen fontos hatásokat eredményezhet, amely során az adóteher csökkenése és ezzel szerencsés kombinációban az adóbevételek növekedése, az adómorál szintjének emelkedése, valamint a versenyképességre gyakorolt hatás a legjelentősebb. Egyetérték *Matolcsy* (2014) véleményével, aki a 2010 utáni adórendszer-átalakítás egyik legfontosabb eredményének

Levelezési e-cím: varga.jozsef@ke.hu

tartja az adóztatás súlypontjának a munkát terhelő adók felől a fogyasztási, forgalmi és negatív externáliákat terhelő adók felé eltolódását.

E publikációban az adófehérítés folyamatának hazai történetére nem térek ki, e problémakör csak igen kis részét tárgyalom, amely közvetlenül a jelenhez köthető. A hatások történelmi keretbe ágyazását *Lentner* (2015, 356. oldal) végzi el tanulmányában, ahol a 2010. évi gazdaságpolitikai fordulatot a magyar gazdaságpolitikában az elmúlt fél évszázadának három markáns gazdaságpolitikai irányváltásába illeszti. Az első, az 1968-as Új Gazdasági Mechanizmus, a második az 1980-as évek végétől megnyilvánuló neoliberális piacgazdasági átmenet, amely „*az állami vagyon gyors, s nem a magyar nemzeti érdekek szerinti privatizációját, és – egyidejűleg – az államadósság hétésszeres mértékű emelkedését hozta. A harmadik, a 2010. évi országgyűlési választásokat követő gazdaságpolitikai fordulat, amelyet az állam aktív gazdaságbefolyásoló, szabályozó és ellenőrző szerepkörökének hiperaktív kialakítása jellemez.*”

A szakirodalomban a szürke- és feketegazdaság közti különbségtételre és terminológiára rengeteg megnevezés használatos (*Williams*, 2004; *Lackó et al.*, 2008). Csak a főbb fogalmakat említve, rejtett, földalatti, második, fekete, szürke, nem regisztrált gazdaság kategóriák használatosak a szakirodalomban. Általában a nyilvánvalóan illegális tevékenységeket nem tárgyalják ebben a körben. Leginkább a szürkegazdaság megnevezést használják a teljesen legális és az illegális elemeket is tartalmazó folyamatok leírására, elemzésére. *Ambrus* (2016, 70–371. oldal) tanulmányában rámutat arra, „*hogyan az adófizetők kereseti eloszlásának más adatokkal való összevetése alapján megállapítható, hogy a ténylegesnél alacsonyabb jövedelem bevallása az adóelkerülés egyik népszerűbb módja.*”

Magyarországon a gazdaság fehérítésének pozitív tendenciáját figyelhetjük meg évek

óta. A járulékok és/vagy a jövedelemadó csökkentése segítheti Magyarországot hosszú távon az adóterhelés csökkentésében. Szélesebb perspektívában gondolkodva az adózási terhek csökkenése jelentősen hozzájárulhat a versenyképesség javításához.¹ Az adórendszernek e versenyképesség-javító hatása különösen a kis- és közepes vállalkozások adóztatásánál jelentős tényező (*Csapó*, 2011; *Eurostat*, 2014).

A bevétel eltitkolásán kívül az adóarbitrázs hatása szintén a nemzeti adóbevételek csökkenéséhez vezet. Az *Eddins* által kidolgozott TAFT-elmélet (Tax Arbitrage Feedback Theory) a CDS- (*credit default swap*) ügyletek elterjedését és az adóarbitrázs-ügyletek elszaporodásának kapcsolatát vizsgálja. Véleményük szerint „*ez az arbitrázs extrém módon hatásos, mert pusztán az adókülönbségeken alapul és ennél fogva nincs piaci mechanizmus, amely korrigálná.*” *Hemmelgarn – Nicodeme* (2010, 26. oldal)

Hazánkban az elmúlt év adópolitikai dilemmája és az adórendszerrel folyó szakmai vita témája, hogy az adminisztratív előírások vagy az adózási terhek csökkenése hasznos-e a gazdaság fehérítése szempontjából. *Bíró és Vincze* (2008) tanulmánya alapján a csak adminisztratív eszközök alkalmazása nem megfelelő, mert a csökkenő lakossági jövedelem és az emelkedő bérköltségek a fogyasztás, az export és így a GDP csökkenéséhez és az infláció növekedéséhez vezetnek.

Az adópolitika egyre nagyobb szerepet kap az elmúlt évtizedekben végbemenő változásokban. Véleményem szerint a mai, globalizált világ egyik alapvető adózási problémája, hogy nem létezik globális adópolitika és ellenőrzési rendszer. A nemzeti adópolitikai intézkedések minden évben egyre erősebb hatást gyakorolnak a többi nemzet gazdaságára. S természetesen ezek visszahatása is érvényesült, elindult egy adóverseny az egyes országok között, ami jellemzően csökkentette az egyes országok adóterhelését. Egy nyitott gazdaságban, mint

a magyar, különösen fontos, hogy az ország megőrizze tőkevonzó képességét, s ebben az adópolitika is jelentős szerepet játszik. Egy ilyen gazdaságban az adóterhelés csökkentése is jelentős fegyver lehet a működő tőkéért vívott harcban.

Hemmelgarn – Nicodeme (2010) kiváló tanulmánya bemutatja, hogy a különböző országokban meglévő adókülönbségek adóarbitrázs-lehetőségeket hordoznak magukban, ezzel a nemzeti adóhatóságok adóbevételektől esnek el, valamint ez a folyamat adóversenyre kényszeríti az egyes országokat. A nemzetközi adóversenyben a befektetők jellemzően a nyereségre és a tőkére kivetett adókat, így a társasági adót, a tőkehozamok adóját tartják elsősorban szem előtt (Rappaport, 2002), azonban az általános adóterhelés vizsgálata is lényeges lehet. Ebbe pedig beletartozik az összes jövedelemtípusú és fogyasztási típusú adóterhek vizsgálata (Csomós – P. Kiss, 2014). Utóbbi tanulmány kimutatta, hogy a munkát terhelő adók csökkentésével párhuzamosan a fogyasztást terhelő adók súlya mind az Európai Unióban, mind a V4 országaiban 2010 óta folyamatosan emelkedett.

Az adóverseny szálait a tőketulajdonos befektetők mozgatják. A transznacionális és multinacionális vállalkozások, amelyek hálózatos elven működnek és behálózzák az egész világot, a jelenlegi tendenciák alapján egyre nagyobbak és erősebbek lesznek. Ezt a tendenciát tovább erősíti az adózás és az értékpapírosítás folyamatának összekapcsolódása (Hemmelgarn – Nicodeme, 2010). A tulajdonosok pedig elvárják a megfelelő eredményességet, azaz a megfelelő osztalékot, s a részvények értékének folyamatos emelkedését. Ezért a legtöbb ilyen vállalkozás előszeretettel működik olyan országban, ahol a munkaerőköltségek viszonylag alacsonyak, az adóterhelés mérsékelt, a gazdaság liberalizált. Ebben a közegben tudják kihasználni az egyes nemzetek közötti adózási feltételek különbségeit.

Ezek a vállalkozások különféle transzfereken keresztül végzik a nyereség allokációját. Ezért a nemzeti államoknak, így Magyarországnak is, különösen fontos, hogy a hagyományos állami feladatokon kívül a hazai kkv-szektor számára kedvezőbb adózási és adminisztrációs feltételrendszert hozzanak létre. Amint azt Csapó (2011) kutatásának a kkv-szektor finanszírozása fejezetében bemutatta, a „*use other people's money*” (használd más pénzét) koncepció miatt a tőkeszegény kezdő, de nagy növekedési potenciállal rendelkező kis- és közepes vállalkozások („gazella vállalkozások”) számára különösen fontos a források megszerzése. Ezt a folyamatot egy alacsonyabb adóterhelést kínáló környezet jelentősen tudja segíteni, ezzel az adózás fontos versenyképességi és innovációs tényezővé válik.

A hazai gazdaságpolitika 2010 utáni pályája azért figyelemreméltó folyamat, mert számos országban a költségvetés kiigazítása azzal jár, hogy a megszorító programok politikai instabilitást okoznak, így a strukturális reformok lelassulnak. „*Az adóalap kiszélesítését, nemzetközi vállalatok megadóztatását alkalmazó kurzus megőrzi a belső politikai stabilitást, így a kormányok időt nyernek a strukturális reformokra, majd hosszú távon fenntartható pénzügyi egyensúly teremődik.*” (Lentner, 2016, 221. oldal)

A MAGYARORSZÁGI ADÓRENDSZER NEMZETKÖZI ÖSSZEHOSONLÍTÁSBAN

Az adóterhelés nagysága nemzetközi viszonylatban

Az Európai Parlament 2016-ban kiadott Adóügyek: hogyan lehet átláthatóbb a tagállamok adórendszere Európában? című tanulmánya bemutatja, hogy Magyarországon a bruttó hazai termék 39,2 százaléka származik az adóbevételekből. Ezen adóterhelésen belül a GDP

18,5 százalékát a közvetlen adók, többek között a jövedelemadók teszik ki, a GDP 7,5 százalékát a közvetett adók (az áfa és a jövedéki adó) adják. A fogyasztásra és a munkára kivetett adók megközelítőleg egyforma hányadát adják a teljes adóbevételnek.

Magyarországon nemzetközi összehasonlításban magas az adóterhelés, a régióhoz képest túl sok adót fizetünk (Szabó, 2016). Míg Magyarországon ez az érték a GDP 39,2 százaléka, addig ez az arány a régióbéli országoknál a következők szerint alakul: Szlovákia 28,3 százalék, Románia 28,3 százalék, Cseh Köztársaság 35 százalék, Lengyelország 32,5 százalék, Bulgária 27,9 százalék. (Európai Parlament, 2016) Az adóterhelés mértékével nemcsak a régióink országait múljuk felül, hanem megelőzzük például a nálunk gazdaságilag fejlet-

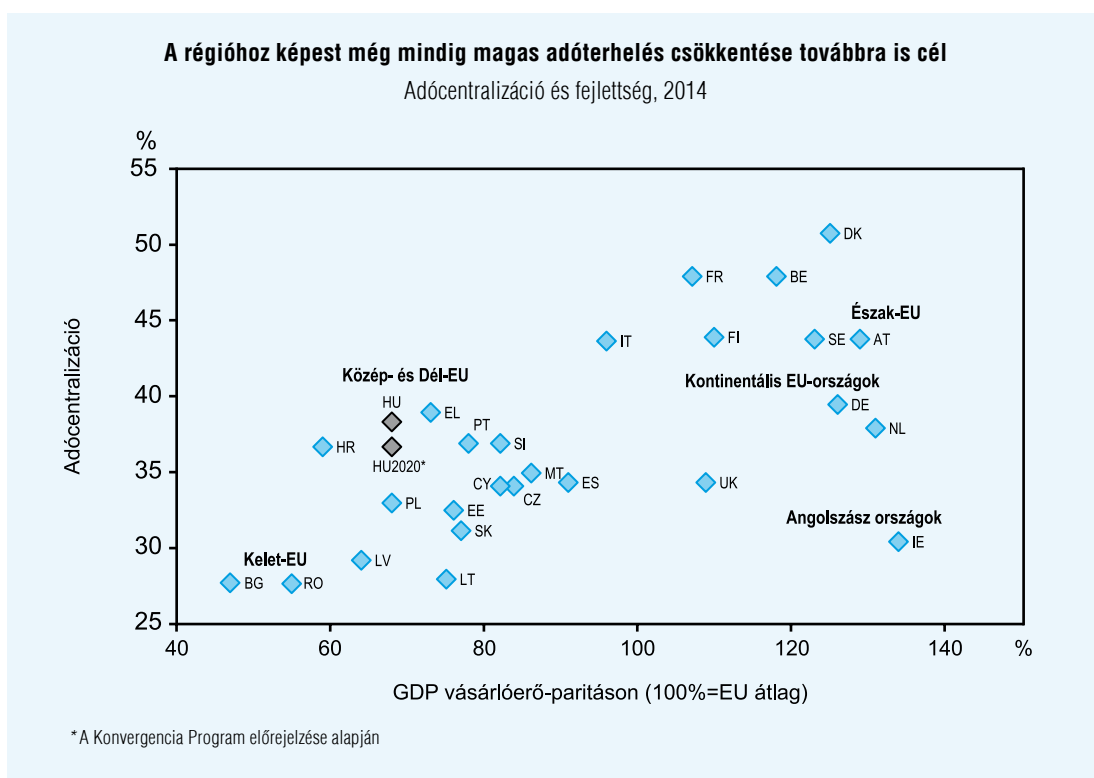
tebb Németországot, Egyesült Királyságot, Írországot és Hollandiát is.

Az 1. ábra üzenete szerint a régióhoz, illetve a V4-ekhez képest a magyar adóterhelés még mindig magas, a GDP 39 százalékát teszi ki. Ehhez az EU-átlaghoz képest csak mintegy 68 százalékos – vásárlóerő-paritáson mért – GDP tartozik. Ezzel szemben a lengyel adóterhelés mintegy 32–33 százalék, a cseh pedig 35 százalék (ugyanolyan vagy lényegesen magasabb GDP mellett).

Saját véleményem szerint rövid távon mindenképpen a lengyel adóterhelés elérése vagy legalább megközelítése lehet Magyarország célja. Hosszabb távon pedig – az alacsonyabb adóterhelés megtartása mellett – a cseh (GDP-ben mért) életszínvonal elérése lehet hazánk célja. Az alacsonyabb adóterhelés vélhetően hozzájárul az adómorál javulásához is. Az adó-

1. ábra

AZ ADÓTERHELÉS ÉS A GDP NAGYSÁGÁNAK ÖSSZEFÜGGÉSE EURÓPÁBAN

Forrás: Eurostat, Izer, 2016

morál javulásának fontos összetevője, ha az adófizető alanyok tudatában vannak annak, hogy befizetett adójuk helyes, általuk is támogatott társadalmi célokat szolgál. Ez a közpénzek elköltésének fontosságát húzza alá. Ahogy Domokos – Németh – Jakovác (2016, 25. oldal) bemutatja, „a számvévszéki tapasztalatok alapján mind a költségvetési szervek, mind pedig a többségi állami tulajdonban gazdasági társaságok irányítási rendszerében jelentős javulásra van szükség ahhoz, hogy az állam jó tulajdonos és jó menedzser legyen. Mindezek felvetik a paradigmaváltás szükségességét, új síkokat kell nyitni az állammenedzsment megközelítésében. Elegendhetetlen, hogy a közpénzzel, köztalponnal gazdálkodó szervezetek teljesítménye átlátható, megismerhető, mérhető legyen, mert csak ez az út vezet az eredményes, hatékony, gazdaságos és

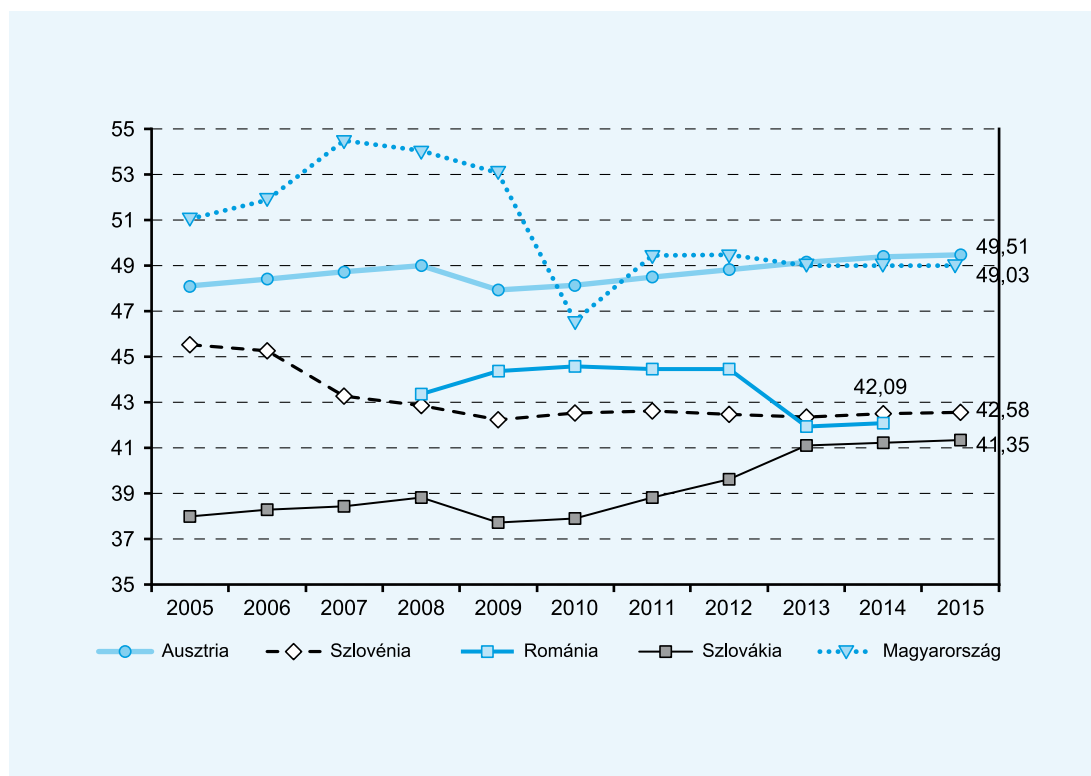
fenntartható állammenedzsmenthez, ezáltal pedig a társadalmi jólét növekedéséhez.”

Magyarország és a nemzetközi adórendszer összehasonlítását az adóék vizsgálatával folytatjuk. Az adóék a munkát terhelő összes adó- és járulékteher összege – amely összeget a munkáltató és a munkavállaló összesen fizeti – és a teljes munkaerőköltség (bruttó bér plusz a munkaadó által fizetendő járulékok) hányadosa. A 2. ábra Magyarország és néhány szomszédos ország adóékének nagyságát tartalmazza. Különösen figyelemreméltó, hogy 2010 előtt hazánkban volt az összehasonlított országok között a legmagasabb az adóék, amely 2010-ben jelentősen csökkent, de még így is az osztrák adattal felváltva foglalja el az első-második helyet.

Az adóék hazai sajátossága, hogy Magyarország kiemelkedik a környező országok közül és

2. ábra

AZ ADÓÉK AZ ÁTLAGOS BRUTTÓ BÉR FÜGGVÉNYÉBEN 2005 ÉS 2015 KÖZÖTT

Forrás: saját szerkesztés az OECD és az Eurostat adatai alapján

lényegesen magasabb az adóék, 49,03 százalék volt a 2013–2015. évek között, amely 2016-ra 48,25 százalékra mérséklődött. Ezzel az arányszámmal 2015-ben az EU-ban a 4. helyen állunk a 27 ország között.

A rejtett gazdaság hazai szerepe

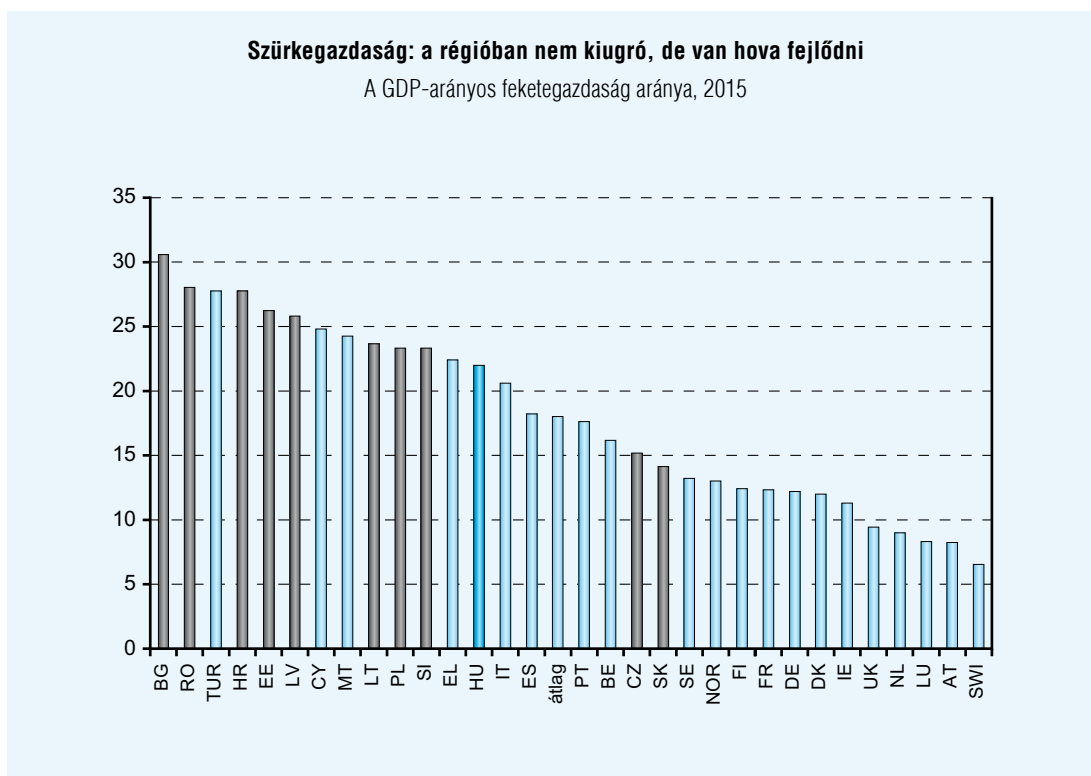
Hazánk nemzetközi megítélésének utolsó területeként a rejtett gazdaság nagyságának kérdésével foglalkozom. A szürkegazdaság aránya a GDP-hez viszonyítva 2015-ben még mindig 22–23 százalék között volt Magyarországon (lásd 3. ábra), ezért különösen indokolt lehet a folyamatos adóteher-csökkentés a kkv-szektor számára, mivel Schneider (2012) szerint a rejtett gazdaságot 35–38 százalékban az adó- és

járulékkerhek növekedése magyarázza (Balog, 2014). Nemzetközi összehasonlításban régióbéli partnereinknél, Szlovákiában és Csehországban a szürkegazdaság aránya 6–8 százalékponttal kevesebb, míg Lengyelországban 1–2 százalékponttal több.

Izer (2016) előadásában Scheider – Raczkowski – Mróz (2015) munkája alapján bemutatta, hogy a hazai rejtett gazdaság mérete Európában a középmezőnyben helyezkedik el. A tanulmányban a szerzők a tudósoknak és a politikai szféra döntéshozóinak üzent széles körű, 17 rejtett gazdasági elemet felmérő munkájában. Az üzenet szerint a rejtett gazdaság méretének csökkentését nem lehet csak gazdasági, jogi, menedzsment vagy pszichológiai eszközökkel elérni, hanem interdiszciplinális módon lehet ellene küzdeni.

3. ábra

A SZÜRKEGAZDASÁG MÉRETE EURÓPÁBAN

Forrás: Schneider (2015), Izer (2016)

Domokos László (2017) ez év elején adott interjújában kiemelte, hogy az utóbbi években a magyarországi feketegazdaság a korábbi 24 százalékról a GDP arányában 20–21 százalékára csökkent. A fehérítés újabb 5 százalékos bővüléséből további 500–600 milliárd forint bevétel is várható. *Balog* (2014) tanulmányában bemutatja, hogy a magas adómorál egyértelműen csökkenti a rejtett gazdaság méretét, mert az adózó ez esetben hiába nyerne az adócsalással, nem vesz részt a feketegazdaság működtetésében. (Lásd 1. táblázat)

A HAZAI ADÓRENDSZER A MUNKÁT TERHELŐ ADÓK CSÖKKENTÉSÉNEK PÁLYÁJÁN

Az adórendszer átalakítása Magyarországon a 2008. évi válság után: a munkát terhelő adóteher csökkentésének tendenciája

Matolcsy (2014) tanulmányában kimutatja, hogy a munkát terhelő adók tekintetében a 2010 előtti magyar adórendszer messze a legmagasabb terheléssel járó és a legprogresszívebb adórendszer volt a régióban. Ez az adórendszer az inaktív nagyvonalú szociális

támogatási rendszerével együtt ahhoz vezetett, hogy a magyar munkaerő-piaci aktivitási ráta a legalacsonyabbak között helyezkedett el az Európai Unióban. Az Európai Unióban az utóbbi években jelentős adószervezeti változások zajlottak. A munkát terhelő adók tekintetében egységes tendencia nem figyelhető meg. A számunkra legfontosabb esetben, Németországban a munkát terhelő adók szintje csökkenő tendenciát mutat, míg például Hollandiában növekvő, míg Ausztriában stagnáló szintű (Takács – Máté – Nagy, 2014).

A hazai adórendszer átalakulását jól szemlélteti a 4. ábra, a magyar adórendszer 2004 utáni időszakában szerkezetileg jelentősen átalakult. A 2004–2015. periódus alatt két különböző ciklust figyelhetünk meg: az első ciklus 2004–2008 között található, amikor a munkát terhelő adók aránya növekvő, a fogyasztást terhelő adók aránya csökkenő tendenciát mutatott. Ekkor viszont megfordult a trend és 2009–2015 között már egyértelműen kirajzolódik, hogy a forgalmi-fogyasztási típusú adók aránya a 2008-as 36 százalék körüli szintről egészen 45–46 százalékra emelkedett, míg a munkát terhelő adók aránya a 2008-as 52 százalék körüli szintről az időszak végére már 45–46 százalékra csökkent az összes adó-

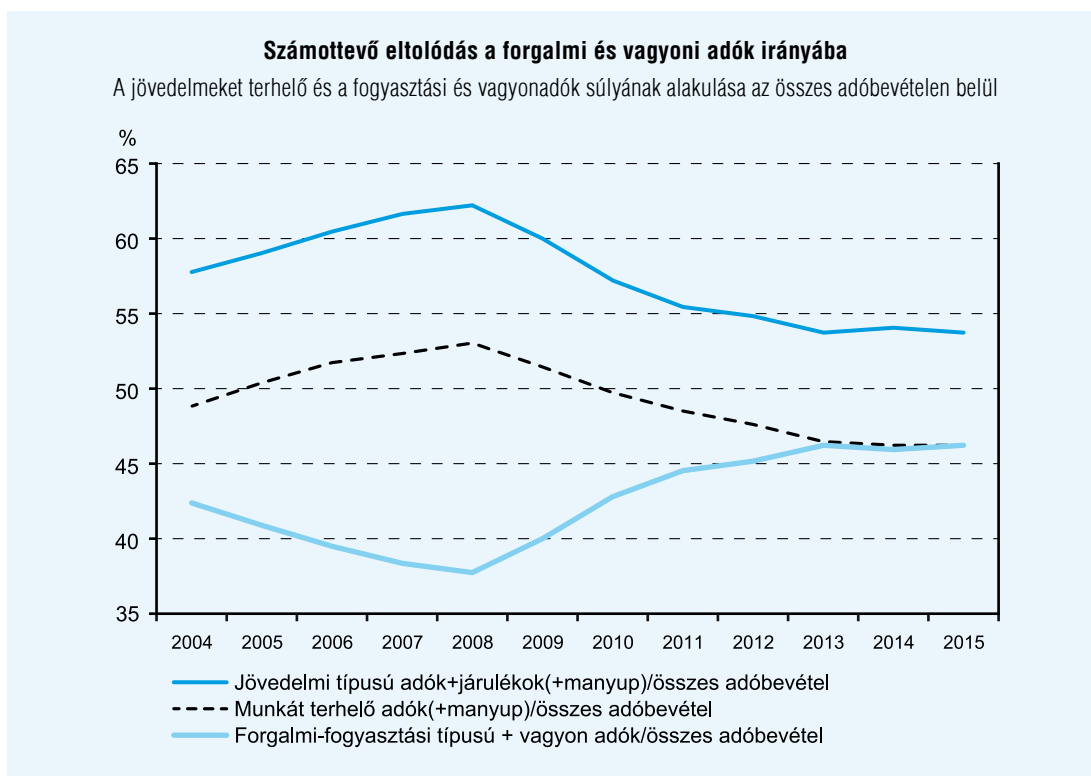
1. táblázat

A REJTETT GAZDASÁG NAGYSÁGÁT MAGYARÁZÓ TÉNYEZŐK

A rejtett gazdaságot befolyásoló tényező	A rejtett gazdaság változásának mekkora hányadát magyarázza (%)
Adóterhek növekedése	35–38
Állami intézmények minősége	10–12
Támogatások	5–7
Munkaerő-piaci szabályozás	7–9
Állami szolgáltatások	5–7
Adómorál	22–25
A tényezők együttes hatása	84–98

Forrás: Balog (2014)

AZ EGYES ADÓTÍPUSOK ARÁNYA AZ ÖSSZES ADÓBEVÉTEL SZÁZALÉKÁBAN

bevételen belül. Magyarország ebben az időszakban létrehozta a munkaalapú társadalmat, ezzel egyidejűleg csendben és időben elhúzva megteremtette ennek kedvezőbb adózási feltételrendszerét, ezzel egy valódi adóreformot hajtott végre.

Mi okozhatta a 2008. évi trendfordulást? Elsősorban az, hogy a magyar kormány 2007-re túlköltekezett, emelkedett az államadósság aránya. Ezért volt szükséges megkötni a megállapodást 2008-ban az IMF-fel, amellyel 20 milliárd euró hitelkerethez jutott Magyarország. Ezzel kapcsolatban azonban az IMF elvárásokat fogalmazott meg, amelyek között az is szerepelt, hogy a magyar kormány korlátozza a bérek és a nyugdíjak kifizetését. Már 2008-ban életbe lépett az a változás, hogy a társasági adó kulcsa 10 százalékra mérséklődött – bizonyos

feltételek teljesülése esetén – 50 millió forint adóalapig, illetve az adózás előtti nyereség 25 százaléka helyett már 50 százalék volt fejlesztési tartalékként elkülöníthető. Ezek azonban még kezdeti változások voltak.

A változások 2010-től gyorsultak fel, amikor a személyi jövedelemadó (a korábbi 18 és 36 százalékról) 17 és 32 százalékra mérséklődött úgy, hogy a felső sávhatárt is háromszorosára emelték. Valamint létrejött egy 29 pontos akcióterv, amelynek végrehajtása során 500 millió forintra emelkedett a kedvezményes társasági adó-kulcs, bevezetésre került az egykulcsos, 16 százalékos személyi jövedelemadó, eltöröltek több, úgynevezett kisadót. Ennek ellentételezésére pedig a forgalmat kezdték jobban adóztatni, mely végül a 27 százalékos áfamértékben és a megemelkedett jövedéki adókban, valamint

az úgynevezett különadóknban (pénzügyi, energiaszektor stb.) realizálódott.²

A munkát terhelő adók átalakítása több lépcsőben valósult meg 2010 után:

- 2010-ben a személyi jövedelemadó mértéke csökkent, a jövedelem felső határa emelkedett,
- 2011-ben bevezették az egykulcsos (16 százalék) személyi jövedelemadót, bevezetésre került egy szélesebb körű családi adókedvezmény,
- 2012-ben megszűnt a szuperbruttósítás, az adójóváírás, eltörölték az adóalap-kiegészítést (az alsó jövedelemkategóriában),
- 2013-tól minden jövedelemkategóriában megszűnt a szuperbruttósítás, valamint kedvezményeket vezettek be a munkaerőpiacon hátrányos helyzetben lévő csoportok számára,
- 2014-től bővítették a családi adókedvezményt, így már az egészségbiztosítási és a nyugdíjjárulék terhére is igénybe vehetővé vált. (Csomós – P. Kiss, 2014)

Az adórendszer további átalakítása 2016 után

2016-ban folytatódott a kormányzat adócsökkentési politikája (Varga, 2016). A személyi jövedelemadó mértéke 16 százalékról 15 százalékra mérséklődött. Jelentősen (25 százalékkal) nőtt a kétgyermekes családok adókedvezménye. Természetesen más adónemekben is volt csökkenés ettől az évtől kezdődően: a sertéshús és az új lakás áfája 5 százalékra mérséklődött, a pénzügyi szervezetek különadója is jelentős mértékben csökkent. A környezetkímélő gépjárművek mentesültek a gépjárműadó-fizetési kötelezettség alól. Valamint az adóadminisztráció csökkentése keretében bevezetésre került a megbízható és a kockázatos adózó fogalma.

Ahogy Domokos (2016) rámutatott, a

magas jövedelemcentralizációt 2015-ben és 2016-ban is az adó- és járulékbételek tervezett meghaladó ütemű növekedése eredményezi. Ezt Domokos részben a gazdaság kifehéritése érdekében tett intézkedések hatásának tudja be. Szerinte a gazdaság kifehéritésre, az adóbeszedés hatékonyságának fokozására további lehetőségek kínálkoznak. Fontos alapvetése, hogy *„az adóbeszedés hatékonyságának fokozása nem öncél, hanem eszköz az adókulcsok csökkentésére, ezáltal a gazdaság versenyképességének javítására”* (Domokos, 2016, 8. dia)

2017-ben az adócsökkentés tendenciája tovább folytatódik. A lényegesebb változások között szerepel a társasági adó kulcsának 9 százalékra történő mérséklése, amely a korábbi 19, illetve 10 százalékot volt hivatott felváltani. *„2017 elejétől egységes 9 százalékra csökken a társasági adó kulcsa, ami évente 150–170 milliárd forinttal csökkenti a költségvetés bevételeit. A változtatás javítja Magyarország adórendszerének versenyképességét, azonban eltérő mértékben érinti az egyes vállalatokat. Az adóteher csökkenésének közel 70 százaléka marad a nagyvállalatoknál, 14 százaléka a közép-vállalatoknál, míg a maradékon közel egyenlő arányban osztoznak a kis- és mikrovállalatok.”* (Mosberger, 2017, 1. oldal).

Ugyanez a folyamat jelentkezik az egyéni vállalkozóknál is, ahol a vállalkozói személyi jövedelemadó szintén 9 százalék lett. Csökkent továbbá a szociális hozzájárulás mértéke is 27 százalékról 22 százalékra. A családi adókedvezmény ebben az évben további 2500 forinttal nő, a tej, tojás, baromfi áfakulcsa 5 százalékra, míg az éttermi szolgáltatások és az internetszolgáltatás áfamértéke 18 százalékra csökkent.

A kkv-szektor adóterhelése 2010 és 2015 között az adópolitikai intézkedések eredményeképp 57,5 százalékról 48,4 százalékra csökkent (György – Veress, 2016). A kkv-szektor adóterhe 2017-ben is jelentősen

csökkent a kata adó nem közvetett módon megvalósuló adócsökkentése révén, hiszen a 12 millió forint bevételi határhoz ugyanannyi adó társul, mint korábban a 6 millió forintéhoz (lásd 2. táblázat).³ A kiva adó nemben pedig a korábbi 16 százalékról 2017-re 14 százalékra mérséklődik az adóteher és más lesz az adó alapja is.

Makroszinten lényegi elemként megállapíthatjuk, hogy az 2016–2017. évi magyar adóváltozások jelentősen hozzájárulhatnak a GDP-arányos adóterhek csökkentéséhez, illetve a munkát terhelő adók arányának csökkentéséhez. A jövőbeli változások továbbra is alátámasztják az adóék csökkentésének tudatos tendenciáját. 2017. évi szociális hozzájárulás 5 százalékpontos csökkenése révén az adóék 46,2 százalékra fog mérséklődni (Izer, 2016a). Ha figyelembe vesszük a 2018-ra ígért további 2 százalékpontos csökkentési tervet és feltételezzük, hogy – választási év révén – bevezetésre kerül a már szintén ígért egyszámjegyű szemé-

lyi jövedelemadó-kulcs, tehát a 9 százalék, akkor már lényegesen javulhat az adóék mértéke. Ebben az esetben 2018-ra már csak 40,3 százalék lesz az adóék nagysága Magyarországon. Ezzel a környező országok között az élre állhatunk. S természetesen ezzel együtt a munkát terhelő adók nagysága is jelentős mértékben csökkeni fog, várhatóan meg fogja közelíteni a 40 százalékos átomhatárt az összes adóbevé-telen belül.

A gazdaság kifehéritésének lehetséges útjai

A gazdaság kifehéritése szoros kapcsolatban áll az adóteher csökkentésének folyamatával. A fehérités során nő az adózás alá vont jövedelem és/vagy vagyontömeg, ezáltal a gazdaságpolitikának lehetősége nyílik az adómértékek csökkentésére. A fehéritésre több lehetőség kínálkozik. „A gazdaság fehéritése kiemelt cél

2. táblázat

EGÉSZ ÉVBEN MŰKÖDŐ FŐÁLLÁSÚ KATA-S VÁLLALKOZÓ BEVÉTELFÜGGŐ ADÓJÁNAK ÉS ADÓTERHELÉSÉNEK ÖSSZEHASONLÍTÁSA 2016 ÉS 2017 KÖZÖTT

Bevételi összeg Ft-ban	Adóösszeg, 2016 Ft-ban	Adóterhelés %-ban, 2016	Adóösszeg, 2017 Ft-ban	Adóterhelés %-ban, 2017
1 000 000	600 000	60	600 000	60
2 000 000	600 000	30	600 000	30
3 000 000	600 000	20	600 000	20
4 000 000	600 000	15	600 000	15
5 000 000	600 000	12	600 000	12
6 000 000	600 000	10	600 000	10
7 000 000	600 000	–	600 000	8,5
8 000 000	600 000	–	600 000	7,5
9 000 000	600 000	–	600 000	6,7
10 000 000	600 000	–	600 000	6
11 000 000	600 000	–	600 000	5,5
12 000 000	600 000	–	600 000	5

Forrás: saját szerkesztés az adótörvények alapján

volt Magyarország számára az elmúlt években, aminek érdekében a kormány számos intézkedést vezetett be. A megtett lépések több csatornán keresztül igyekeztek a rejtett gazdaságot visszaszorítani.” (Balog, 2014, 24. oldal)

A bevételeltitkolást megnehezíti, ha az adóhatóságnak több információja van az ügyletekről, és/vagy azok pénzügyi rendezéséről. A szürkefoglalkoztatás csökkentéséhez a munkáltatót társadalmilag tényleg terhelő kötelezettségekre kellene leszorítani a terheit. A foglalkoztatás körülményeit rendszeresen szükséges ellenőrizni. Amennyiben a jogalkotás nem veszi ki a rendszerből az előbbiekben felsorolt oda nem illő elemeket, a szürkefoglalkoztatás újra termelődik. Előbb gazdaságilag tiszta viszony megteremtése szükséges, azután jöhet a hatósági szigor.

A bevételeltitkolás fontosságát emeli ki Balog (2014) is, amikor kifejti, hogy az adóhatósági ellenőrzések hatékonyságát javító intézkedések döntően a vállalati bevételek eltitkolásának megakadályozására fókuszáltak. Ezen intézkedések közül szerinte kiemelkedő hatékonyságú az online pénztárgépek bevezetése, az adóregisztrációs eljárás, a vállalkozások közötti készpénzforgalom korlátozása és a számlaösszesítés rendszere.

A bevételeltitkolások megakadályozása érdekében az adóhatóságok hatékonyabb munkavégzését a jogalkotás és a kormányzat elősegítette. Az intézkedéseket több csoportba sorolhatjuk: szervezeti átalakítás, adózási rendszer átalakítása, adóhatóság számára információgyűjtési lehetőség biztosítása, az ellenőrzések koncentrálnálhatósága a kockázatos tevékenységekre és adózókra.

A szervezeti átalakítások közé tartozik, hogy az adóhatóság és a vámhatóság összevonása hatékonyabbá tette a közterhek beszedését (a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény). Az utóbbi években az egységes irányítás alatt működő szervezet előnyei a hasznos szinergiák révén megmutatkoz-

tak. A rendvédelmi gyakorlattal rendelkező vámhatóság támogatást nyújthat a nagy adótartalmú ügyletek ellenőrzéséhez.

Az adórendszer megfelelő kialakítása körében az Európai Uniónak, a nemzeti jogalkotásnak és kormányzatnak vannak feladatai. Megfelelő adózási keretrendszer kialakítása az Európai Unióban az eltérő tagállami érdekek miatt nehezebben valósítható meg. Az EU is észlelte, hogy a közösségi áruforgalom és annak hiányos dokumentáltsága a hozzáadottérték-adóval való visszaélések melegágya. Nem sikerült egységesíteni közösségi szinten az áfabevallások idejét és tartalmát sem. Jelenleg folyamatban van egy, a tagállami önkéntességen alapuló, egységes bevallási forma kialakítása. A hozzáadottérték-adó a visszaélések célterületei a magas adókulcsú tagállamokban, így elsősorban hazánkban. Kenyeres és Varga (2016) tanulmánya a nemzeti különadók rendszerbe vonhatóságát vizsgálja. A szerzők a termékértékesítés vonatkozásában tettek javaslatot. Hasonló szellemben kellene a szolgáltatások körében is megoldásokat kidolgozni.

A meglévő áfarendszerben a bevallott bevételek áfatartalmának eltűnése miatt több, különösen csalással fertőzött területen bevezették a fordított adózást. Ennek lényege, hogy a számlakibocsátó nem hárítja át az áfát. A vevő egyszerre lesz áfafizetésre kötelezett és áfalevonásra jogosult. Így az áfa tekintetében a költségvetésnek nem keletkezhet hiánya. A rendszer megfelelő ellenőrzéssel támogatva hatékony. Minél több termékre kiterjedően bevezetik a fordított áfa rendszerét, annál inkább elveszti az áfa a hozzáadottérték-adó jellegét. (Az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. törvény).

Az adóhatóság adatgyűjtési lehetőségének kialakításához először a jogi környezetet kell létrehozni. Informatikai fejlesztésekkel kell a jogi lehetőségeket megvalósítani. A jogalkotás és az informatikai fejlesztés párhuzamosan is elvégezhető. A bevételeltitkolás csökkenté-

sének hatékony eleme volt a belföldi tételes áfaösszesítő jelentés rendszerének bevezetése. Ennek lényege, hogy a bizonyos értékhatár feletti áfát tartalmazó számlák adatait tételesen jelenteni kell. Technikailag az áfabevallások melléklete a jelentés, amelyet elektronikus formában kell nyújtani. A jelentési értékhatár a bevezetésekor 2 millió, jelenleg 1 millió és 2017 júliusától százezer forint lesz. A jelentéseket az eladónak, a vevőnek egyaránt meg kell tennie (https://www.nav.gov.hu/nav/ado/art/A_teteles_belfoldi_os20150219.html).

A belföldi áfaösszesítő-jelentés mellett a bevallási kötelezettség előzetes ellenőrzéséhez kapcsolódóan létrehozták Elektronikus Közúti Áruforgalom Ellenőrző Rendszert, amely a közúti árumozgásokat hivatott nyilvántartani. Megfelelő méretű vagy értékű közúti szállítmány a belföldi mozgását megelőzően bejelentéskötelessé vált. A közúti árumozgások jelentős része detektálható, ha szükséges, az adózás rendjéről szóló 2003. évi XCII. törvény alapján előzetes ellenőrzés alá vonható (<https://ekaer.nav.gov.hu>).

A gazdaság fehéritésének hatékony módja az online pénztárgépek használatának bevezetése. Míg az előzőekben vázolt rendszerek B2B kereskedelmet érintik, az online pénztárgépek célja a B2C kereskedelem kifehéritése. A bevezetése óta szélesítették az ellenőrzött tevékenységek körét. A pénztárgép adatai-

nak lekérdezését az adóhatóság az adózótól függetlenül tudja kezdeményezni (Mizsányi – Szabó, 2016). Az online pénztárgép használatához hasonló eredményt várnak az online számlázásnak nevezett rendszertől. Az egyik verzió szerint online módon jelenteni kellene naponta a kibocsátott számlák adatait. A másik verzió szerint a számlázás alatt közvetlen adatkapcsolat lenne az állami adóhatósággal, amely a számlakibocsátót és a számlacímzettjét is ellenőrizni az adatbázisában. Ehhez a gazdálkodók részéről is komoly informatikai fejlesztés és infrastruktúra szükséges. A szabályozásban rendelkezni kell a kivételes helyzetű gazdálkodókról, például mozgó értékesítők, szolgáltatók (Csíki, 2016).

Az adóhatósági ellenőrzések koncentráltóságát a kockázatos tevékenységekre és adózókra megteremtették az adózás rendjéről szóló 2003. évi XCII. törvény módosításaival. A pénzügyintézeteknek az adóhatóság által kívánt formában kell az adatokat rendelkezésre bocsátani az adóhatóság számára. Ez azt jelenti, hogy a beszerzett adatok elektronikus feldolgozásához az input elektronikus formában az adóhatóság rendelkezésére áll. Az adóhatóság adatbányászati módszerekkel elemezheti azokat, és szűrheti ki az adókerülési kockázatokat. Lehetőség van adatgyűjtő ellenőrzés folytatására is, ami a kiválasztási adatbázis feltöltését is szolgálhatja.

JEGYZETEK

¹ Az adózás és a versenyképesség kapcsolatával tanulmányomban terjedelmi okok miatt nem foglalkozom.

² A különadók részletes elemzésébe itt nem bocsátkozhatom. A banki különadókról alapos összegzést ad Pesuth (2014).

³ A táblázatban egy valószínűsíthető helyzetből indultam ki, amikor az adóalanyok nem lépik át az összeghatárt és a törvényben írt minimumösszeget fizetik. Az előlötti összeg 40 százalékkal adózik, illetve választani lehet 75 ezres fizetést is, ez azonban csak azok számára előnyös, akiknek 1–2 éve van a nyugdíjkorhatár elérése. Emellett megjegyezzük, hogy főállású munkaviszony esetén csak 25 ezer forintot kell fizetni.

IRODALOM

- AMBRUS R. A. (2016): A foglalkoztatás ár(nyék)a. In: Böcskei Elvira (szerk.): *Étikus közgazdasági gondolkodás és versenyképesség*, Budapest, KGRE. 366–374.
- BALOG Á. (2014): Adóelkerülés és rejtett gazdaság Magyarországon. *Közgazdaság*, 2014/4. különszám
- BÍRÓ A. – VINCZE J. (2008): A gazdaság fehéritése: büntetés és ösztönzés. Költségek és hasznok egy modellszámítás tükrében. *MTA Közgazdaságtudományi Intézet Műhelytanulmányok*. MT DP 2008/14.
- CSAPÓ KR. (2011): Characteristics and Development Possibilities of Fastgrowing SMEs in Hungary. *Eretnet Profile*. Issue Vol. VI. No. 3
- CSIKI G. (2016): Hatalmas fegyvert kap a kezébe a NAV. http://m.portfolio.hu/gazdasag/adozas/hatalmas_fegyvert_kap_a_kezebe_a_nav-testver.236585.html. Letöltés: 2017. 01.10.
- CSOMÓS B. – P. KISS G. (2014): Az adószervezet átalakulása Magyarországon 2010-től. *Köz-Gazdaság*, 2014/4. Különszám
- DOMOKOS L. (2016): Versenyképesség, állami szerep, állammenedzsment. Domokos Lászlónak, az Állami Számvevőszék elnökének előadása az 54. Közgazdász-vándorgyűlésen. Kecskemét, 2016. szeptember 17. http://www.mkt.hu/wp-content/uploads/2016/09/Domokos_Laszlo.pdf
- DOMOKOS L. – NÉMETH E. – JAKOVÁC K. (2016): A kormányzás eredményességének támogatása: Cél-szerűség-vizsgálat és teljesítménymérés a számvevőszéki ellenőrzésekben. In: Németh Erzsébet (szerk.) *A jó kormányzás építőkövei – fókuszban a legfőbb pénzügyi ellenőrző szerv, az Állami Számvevőszék*. Budapest: Állami Számvevőszék,
- DOMOKOS L. (2017): Vélt korrupciót lát és fehéredő gazdaságot emleget az ÁSZ-elnök. Interjú Domokos Lászlóval. http://hvg.hu/gazdasag/20161227_velt_korrupciot_lat_es_feheredo_gazdasagot_emleget_az_asz_elnoke. Letöltés időpontja: 2017. 01. 27.
- GYÖRGY L. – VERESS J. (2016): 2010 utáni magyar gazdaságpolitikai modell. *Pénzügyi Szemle*, 2016/3.
- HEMMELGARN, TH. – NICODEME, G. (2010): The 2008 Financial Crisis and Taxation Policy. CESIFO WORKING PAPER NO. 2932. CATEGORY 1: *PUBLIC FINANCE*
- IZER N. (2016): A kormányzati adópolitika és az adóhatóság feladatrendszere. In: *Kihívások és nemzet-tudat a modern pénzügyekben*. X. Soproni Pénzügyi Napok. Sopron, 2016. szeptember 29–30.
- IZER N. (2016a): A 2017. évi adóváltozások fő irányai. *Adóvilág*, 2016. (20. évf.) 13–14. sz. 2–4. oldal
- KENYERES S. – VARGA J. (2016): Nemzeti mozgástér a hozzáadottérték-adórendszer kialakításában In: *Gazdaság és társadalom*, 2016. 1. szám 5–19. oldal
- LACKÓ M. – SEMJÉN A. – FAZEKAS M.–TÓTH I. J. (2008): Rejtett gazdaság, rejtett foglalkoztatottság – kutatási eredmények és kormányzati politika a nemzetközi és hazai irodalom tükrében. http://www.econ.core.hu/file/download/ktik11/ktik11_05_hatter.pdf. Letöltve: 2016. 12. 29.
- LENTNER Cs. (2015): Nem konvencionális eszközök a magyar gazdaságpolitikában – vázlat hungarikumaink történeti, tudományos hátteréről. In: Simon János (szerk.) *Huszonöt éve szabadon Gazdaság, politika, jog – Nemzetközi konferencia* (2015. november 13–15.). 634. oldal Konferencia helye, ideje: Budapest, Magyarország, 2015.11.13–2015.11.15. Budapest: CEPoliti Kiadó, 2016. 356–369. oldal
- LENTNER Cs. (2016): A magyar gazdaság kilátásai 2025-re és 2050-re. In: Tóth Attiláné, S. Gubik Andrea

- (szerk.) Magyarország 2025-ben és kitekintés 2050-re: Tanulmánykötet Nováky Erzsébet 70. születésnapjára. 299 p. Budapest: Arisztotelész Kiadó, 2016. 217–227. oldal
- LOGUE, K. D. – VETTORI, G. G. (2010): Narrowing the Tax Gap Through Presumptive Taxation. Michigan Law, University of Michigan Law School. *Empirical Legal Studies Center Working Paper* N. 10–007.
- MATOLCSY GY. (2014): Csendes adóforradalom Magyarországon? Interjú dr. Matolcsy György jegybankelnökkel (Pesuth Tamás). *Köz-gazdaság. Különszám az adópolitikáról 2014/4.*
- MÍZSÁNYI A. – SZABÓ I. (2016): Továbbfejlődik az online pénztárgép rendszere. ADÓ: A PÉNZÜGYI KORMÁNYZAT LAPJA 2016/6. 27–32. oldal
- MOSBERGER P. (2017): Egykulcsos társasági adó hatása. mnb.hu/letoltes/mosberger-palma-egykulcsos-tarsasagi-ado-hatasa.pdf
- PESUTH T. (2014): Adópolitikai változások a válság után – a bankadók térnyerése. *Köz-gazdaság. Különszám az adópolitikáról 2014/4.*
- RAPPAPORT, A. (2002): *A tulajdonosi érték.* Alinea Kiadó. Budapest
- SZABÓ I. (2016): Központi adók aránya – nemzetközi kitekintésben: A magyar adórendszer általános bemutatása uniós és nemzetközi összehasonlítással. *ÚJ MAGYAR KÖZIGAZGATÁS* (Különszám) 11–18. oldal
- SCHNEIDER, F. (2012): The Shadow Economy and Work in the Shadow: What Do We (Not) Know? *IZA Discussion Papers* 6423
- SCHNEIDER, FR. – RACZKOWSKI, K. – MRÓZ B. (2015): Shadow economy and tax evasion in the EU. *Journal of Money Laundering Control.* 2015/1.
- TAKÁCS V. – MÁTÉ Á. – NAGY S. G. (2014): Adószervezeti változások az Európai Unióban. *Köz-gazdaság 2014/4.* http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=gov_10a_main&clang=en. Letöltés: 2017. 01.12.
- VARGA M. (2016): Az adócsökkentés éve következik (interjú). *Számvitel, adó, könyvvizsgálat.* (58. évf.) 12. sz., 548–549. oldal
- WILLIAMS, C. C. (2004): *Cash-in-Hand Work: The Underground Sector and The Hidden Basingstoke.* Palgrave McMillian.
- Európai Parlament (2016): Adóügyek: hogyan lehet átláthatóbb a tagállamok adórendszere Európában <http://www.europarl.europa.eu/news/hu/news-room/20160502STO25468/ad%C3%B3B%C3%BCgyek-hogyan-lehet-%C3%A1tl%C3%A1that%C3%B3bb-a-tag%C3%A1llamok-ad%C3%B3rendszere-eur%C3%B3p%C3%A1ban> Letöltve: 2016. 12. 30.
- ekaer.nav.gov.hu. Letöltés: 2017. 01. 12.
- Eurostat (2014): Taxation trends in the European Union. Data for the EU Member states, Iceland and Norway. <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/5786841/KS-DU-14-001-EN.PDF/7bec4a16-f111-4386-a4b4-8f1087be1063?version=1.0>. Letöltés időpontja: 2017.01.23.
- nav.gov.hu/nav/ado/art/A_teteles_belfoldi_os20150219.html. Letöltés: 2017. 01.10.
- nav.gov.hu/nav/online/penztargepek. Letöltés: 2017. 01.12.